

In memoriam Sergij Vilfan (1919-1996)

16. marca nas je zapustil akad. prof. dr. Sergij Vilfan. Težka izguba za družino, še večja za našo stroko, ki je izgubila enega najbolj lucidnih zgodovinarjev, kar smo jih Slovenci imeli. V zadnjih letih, ko se naše zgodovinopisje osvobaja šablon in ko z naglimi koraki lovi strokovno raven neobremenjega evropskega zgodovinopisja, je postal ena

osrednjih osebnosti naše strokovne srenje. S svojo izredno kritičnostjo je znal ločiti zrnje od plev, jasno je vedel kaj je resnični strokovni napredek, kaj pa abotno posnemanje tujih vzorov. Po vzgoji, izobrazbi in kulturi je bil svetovljan da malo takih. Po zavesti in prepričanju je bil vselej najprej Slovenec. Odklanjal je nekritično "vključevanje" v

mednarodne znanstvene tokove, upiral se mu je znanstveni turizem, ki se skriva za mednarodnim sodelovanjem.

Profesor Vilfan izvira iz znane rodbine tržaških Vilfanov. Tam se je rodil 5. aprila 1919. Šolal se je v Bratislavi, na Dunaju, Dubrovniku in v Ljubljani. Tu je končal 1941. leta pravno fakulteto in bil naslednje leto promoviran. Sprva se je želel uveljaviti predvsem kot pravnik. Kot človek nadpovprečnih intelektualnih sposobnosti hkrati pa poliglota je imel pred seboj bleščečo kariero. Revolucija je njegovo pot začasno zaustavila, skušala ga je streti. Kljub poniževalnim ukrepom oblasti je vzdržal ter se 1950. le ob velikem angažiranju pokojnega Jožeta Šorna in njegovih kolegov uspel iz upravne službe v Grosupljem rešiti v ljubljanski Mestni arhiv. Tega je vodil do 1972. leta, ko se je kot redni profesor za narodno in občno pravno zgodovino zaposlil na ljubljanski Pravni fakulteti. Tu je dočkal upokožitev. 1978. leta je bil izvoljen za dopisnega, 1983 pa za rednega člana SAZU. Veliki znanstveni dosežki na področju pravne, socialne in ekonomske zgodovine, historične metrologije, arhivistike in etnologije so mu prinesli tudi številna mednarodna priznanja. Med drugim je bil predsednik Mednarodne komisije za zgodovino mest, član Mednarodne komisije za pomoč arhivom v deželah v razvoju, podpredsednik Mednarodne komisije za zgodovino parlamentov, član Société Jean Bodin, član Académie Européenne d'histoire, dopisni član poljske in avstrijske akademije. V samostojni Sloveniji je formiral in vodil Nacionalni komite za zgodovinske vede.

Profesor Sergij Vilfan je najpoprej zaslovel kot pravni zgodovinar. Na tem področju se je še posebno uveljavil, ker je presegel nekatere dotedanje samoomejitve starejših pravnih zgodovinarjev. Pravni red na našem ozemlju je obravnaval ne glede na njegov slovanski, germanski ali romanski izvor. Poudaril je pomen komparativne metode, vključil tudi etnografijo, izkoristil svoje razkošno znanje jezikov, tudi skoraj vseh slovanskih in se že v šestdesetih letih mednarodno uveljavil. Odtlej je šla njegova pot samo strmo navzgor.

Službovanje v ljubljanskem Mestnem arhivu, ki ga je formiral v fantastičen znanstveni kolektiv (Otošec, Šorn, Valenčič, ...) ga je potisnilo v vrh ne le slovenskih, ampak takratnih jugoslovanskih arhivskih strokovnjakov. Raziskoval je tako teoretična kot praktična vprašanja. Po tej poti je postal tudi ključna osebnost pri akcijah za izvedbo arhivskega sporazuma z Avstrijo iz leta 1923 in za restitucijo kulturnih predmetov, odnešenih iz Jugoslavije v Avstrijo.

Delo na etnografskem področju, ga je pripeljalo v gospodarsko, zlasti agrarno zgodovino, kjer je ponovno prišlo do izraza njegovo bogato pravno

znanje. Zdi se, da jo je med vsemi našimi zgodovinarji, ki so sodelovali pri obeh zvezkih Zgodovine agrarnih panog, najbolj kompleksno dojemal. Brez njegovega sodelovanja bi bila prva knjiga veliko šibkejša, druge pa sploh ne bi nikoli bilo. Čeprav mestni otrok je verjetno tudi kot etnograf sijajno dojel našo vas v preteklosti. Bežal je od črnobelega opisovanja in ni tratil časa z iskanjem "revolucionarnih elementov". Zaradi tovrstnih pogledov in včasih premalo preglasnih pripomb ni bil povsod najprijazneje sprejet. Čas je pokazal, da je imel prav.

Nekaj neverjetnega so njegovi posegi v lokalno zgodovino, zlasti naših mest. Sprva je raziskoval predvsem Ljubljano, kasneje tudi Novo mesto, Ptuj in druga, pri čemer je presegel dotedanja podobna dela z nelokalnim pristopom. Pritegnilo ga je ugotavljanje razlik med obmorskimi in kontinentalnimi mesti, vloga plemstva, trgovcev, bančnikov, trgovine. Njegovi rezultati izstopajo tudi v metodološkem pogledu, saj je na številnih primerih dokazoval, kako je mogoče skoraj s sodobnimi viri ugotavljati srednjeveške razmere. Prav primerjalno raziskovanje mest, zlasti pravnih in gospodarskih razmerij v njih, mu je prineslo nove mednarodne uveljavitve. Številnim mednarodnim družbam in srečanjim je bil nepogrešljiv sogovornik. V zadnjih letih se je še posebej posvečal starejši zgodovini. Podobno kot na pravnem področju je tudi tu podiral zmotno prepričanje, da je del naše preteklosti le tisto, kar je dokazljivo slovensko. Vse kar se je pri nas dogajalo je bila zanj naša zgodovina. Še posebno je nasprotoval nacionalističnim interpretacijam, ki nas ne le smešijo pred tujci, ampak nam jemljejo celo strokovno kredibilnost.

Prof. Sergij Vilfan je bil mentor številnim diplomantom, magistrantom in doktorantom. Svoje študente je opozarjal, naj si ne naložijo prevelikih ciljev, zastavljene pa so morali brez usmiljenja doseči. Znal je vzpodbujati, svetovati, se razdajati, tolažiti kot malokdo. Mnogi so strahom prišli s svojimi izdelki k njemu, od njega pa odšli z neverjetnim elanom in pogumom. Izredno je ljubil svoje študente in kandidate za akademske stopnje, čeprav čustev ni rad razkazoval. Zavedal se je svojega znanja, svojih kvalitet. Težko, skoraj nemogoče ga je bilo prepričati, da nima prav, toda nikoli ni žalil. Bil je nakakšen znastveni aristokrat vendar brez domišljavosti in napuha. Nikoli ni bil cenen, nikoli ni bil pripravljen streči politiki, nikoli se ni loteval intriganstkih metod in poti za doseganje svojih znanstvenih ali osebnih ciljev. V svoji pokončni človeški držji, predanosti znanosti in celo v medčloveških odnosih je pogosto spominjal na pokojnega akademika Zwittera.

Čeprav je zadnja leta pokojni profesor objavljal

več v tujini kot doma, celo na Japonskem, je ostal zvest Kroniki od njenih povojnih začetkov do smrti. Posebej je vzpodbujal uveljavljanje mlajših in mladih, katerim se je zadnja leta dobesedno razdajal. Že ko ga je bolezen za nekaj dni priklenila na dom, jim je po telefonu dajal navodila, jih prosil, naj malo potrpijo, ker bo kmalu z njimi začeto delo spet nadaljeval.

Akad. prof. dr. Sergij Vilfan je primer človeka, ki je s svojim znanjem in delom uspel, čeprav mu čas ni bil naklonjen. Nikoli se ni uklonil, le bo-

lezen ga je zmagala. Za njim ostaja velika bibliografija, številni diplomanti, magistranti in doktoranti, sodelavci pri domačih in tujih projektih, sodelavci pri različnih enciklopedijah in terminoloških slovarjih ... Zapustil je družino, ki jo je imel neskončno rad, zapustil je pravnike, etnologe, arhiviste, slaviste in zgodovinarje, ki se jim je zlasti zadnja leta tako nesebično razdajal. Njegovo odsotnost že zelo čutimo.

Stane Granda